

Αναφορικές προτάσεις

Αναφορικές ονομάζονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες ή αναφορικά επιρρήματα και προσδιορίζουν κάποιον όρο μιας άλλης πρότασης, ο οποίος είτε υπάρχει στην πρόταση είτε παραλείπεται και εννοείται.

✓ Οι αναφορικές προτάσεις, ανάλογα με το συντακτικό τους ρόλο, διακρίνονται σε: α. ονοματικές και β. επιρρηματικές.

α. Ονοματικές αναφορικές προτάσεις

Μια ονοματική αναφορική πρόταση μπορεί να λειτουργεί συντακτικά ως:

• **υποκείμενο:** Όποιοι θέλουν ας δηλώσουν συμμετοχή τώρα.

Υ Ρ

• **αντικείμενο:** Μην πιστεύεις ό,τι σου λένε.

Ρ Α

• **κατηγορούμενο:** Στην εποχή μας είσαι ό,τι δηλώσεις.

Ρ Κ

• επιθετικός προσδιορισμός

Πέταξα τα φρούτα που σάπισαν (= τα σάπια φρούτα)

• ονοματικός προσδιορισμός - παράθεση

Ο θεός μου, ο οποίος είναι μάγισσας, θα μας επισκεφτεί αύριο.

• ετερόπρωτος προσδιορισμός - γενική υποκειμενική ή γενική κτητική

Να πιστεύεις μόνο τα λόγια όποιου σε αγαπάει

β. Επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις

Οι επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις:

• εισάγονται με τα αναφορικά επιρρήματα όπου, όποτε, όπως, κ.λπ.

• εξαρτώνται από ένα ρήμα (το προσδιορίζουν)

• συντακτικά λειτουργούν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί, καθώς εκφράζουν διάφορες επιρρηματικές σημασίες:

- **χρόνο:** Έλα όποτε θέλεις.

- **τόπο:** Πήγαινε όπου σου αρέσει.

- **τρόπο:** Θα δουλέψουμε όπως και πέρυσι.

- **συμφωνία:** Θα δεχτώ μόνο όπως σου είπα.

- **ποσό:** Φάε όσο θέλεις.

- **εναντίωση ή παραχώρηση:** Όσο κι αν επιμένεις, δεν υποχωρώ.

- **παρομοίωση:** Περιπατάει στραβά, όπως ο κάβουρας.

Επιθετικές αναφορικές προτάσεις

Επιθετικές ονομάζονται οι αναφορικές προτάσεις που παίζουν ρόλο παρόμοιο με το ρόλο ενός επιθετικού προσδιορισμού, δηλαδή χρησιμοποιούνται για να προσδιορίζουν ένα ουσιαστικό:

• είτε βοηθάνε στη διάκριση και την αναγνώρισή του (**περιοριστικές ή προσδιοριστικές επιθετικές αναφορικές προτάσεις**),

π.χ. Ο καθηγητής που μας κάνει Ιστορία είναι πολύ καλός.

(οι επιθετικές προτάσεις που αποτελούν αναγκαίο προσδιορισμό μιας λέξης **δε χωρίζονται με κόμμα** από αυτή)

• είτε απλώς προσθέτουν μια πληροφορία σχετικά με αυτό (**μη περιοριστικές ή προσθετικές επιθετικές αναφορικές προτάσεις**),

π.χ. Ο καθηγητής της Ιστορίας, που ήρθε φέτος στο σχολείο μας, είναι πολύ καλός.

(επειδή οι μη περιοριστικές επιθετικές προτάσεις δεν αποτελούν απαραίτητο συμπλήρωμα στον όρο που προσδιορίζουν, **χωρίζονται με κόμμα** στο γραπτό λόγο)

✓ Το αν μια αναφορική πρόταση είναι ή όχι αναγκαίος προσδιορισμός μιας λέξης εξαρτάται συχνά από τον ομιλητή ή το συγγραφέα.

✓ Οι επιθετικές αναφορικές προτάσεις **εισάγονται** με τις αναφορικές αντωνυμίες:

• ο οποίος, η οποία, το οποίο: χρησιμοποιείται κυρίως στον επίσημο λόγο

• που: χρησιμοποιείται πολύ στη γλώσσα μας και ιδιαίτερα στον προφορικό λόγο.

Ελεύθερες αναφορικές προτάσεις

Οι **ελεύθερες αναφορικές προτάσεις** μπορεί να είναι ονοματικές ή επιρρηματικές.

α. ονοματικές

- εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες **όποιος, όσος, ό,τι** οποιοσδήποτε, οσοδήποτε
- συνήθως εξαρτώνται από ένα ρήμα (ή από μια πρόθεση)
- συντακτικά λειτουργούν ως:
 - **υποκείμενο** του ρήματος, π.χ. Όσοι έρθουν θα περάσουν ωραία.
 - **αντικείμενο** του ρήματος, π.χ. Τιμώρησε όσους έκαναν φασαρία.
 - **κατηγορούμενο** του υποκειμένου, π.χ. Εύχομαι να γίνεις ό,τι ονειρεύεσαι.

β. επιρρηματικές

- εισάγονται με τα αναφορικά επιρρήματα **όπου, όπως, όποτε** κ.λπ.
- εξαρτώνται από ένα ρήμα
- εκφράζουν διάφορες επιρρηματικές σημασίες:
 - **χρόνο** – **τόπο** – **τρόπο** ή **συμφωνία**
 - **ποσό** – **εναντίωση** ή **παραχώρηση**
 - **παρομοίωση**

Γένος, αριθμός και πτώση της αναφορικής αντωνυμίας ο οποίος

✓ Η αναφορική αντωνυμία **ο οποίος, η οποία, το οποίο** συμφωνεί στο γένος και στον αριθμό με το όνομα που προσδιορίζει,

π.χ. Η αδερφή του Μανόλη, **η οποία** δε ζει πλέον στην Ελλάδα, είναι γιατρός.

✓ Η πτώση της αντωνυμίας εξαρτάται από το συντακτικό ρόλο που παίζει στην αναφορική πρόταση:

- αν είναι **υποκείμενο** του ρήματος βρίσκεται στην **ονομαστική**:

π.χ. Η αδερφή του Μανόλη, η οποία ζει στην Αμερική, είναι γιατρός.

- αν είναι **αντικείμενο** του ρήματος βρίσκεται στην **αιτιατική**:

π.χ. Η αδερφή του Μανόλη, την οποία γνώρισα πρόσφατα, είναι γιατρός.

- αν είναι **ονοματικός προσδιορισμός** βρίσκεται σε **γενική**:

π.χ. Η αδερφή του Μανόλη, της οποίας η μόνιμη κατοικία βρίσκεται στην Αμερική, είναι γιατρός.

✓ Όταν η αναφορική πρόταση προσδιορίζει μια σύνθετη ονοματική φράση, είναι προτιμότερη η χρήση της αντωνυμίας **ο οποίος** αντί για το **που**, για να καταλάβουμε σε ποιο από τα ονόματα αποδίδεται ο προσδιορισμός,

π.χ. Η αδερφή του Μανόλη, που ζει στην Αμερική, είναι γιατρός.

(δεν είναι σαφές ποιος ζει στην Αμερική, ο Μανόλης ή η αδερφή του)

ενώ: Η αδερφή του Μανόλη, η οποία ζει στην Αμερική, είναι γιατρός.

Το που και οι προθετικές φράσεις

Στον καθημερινό λόγο χρησιμοποιούμε κατά κόρον το άκλιτο **που**, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται παρανοήσεις ή γραμματικά και συντακτικά σφάλματα στο λόγο μας. Η χρήση τού **που** πρέπει να αποφεύγεται (και να προτιμάται η χρήση της αντωνυμίας **ο οποίος, -α, -ο**) στις εξής περιπτώσεις:

- **στη θέση μιας προθετικής φράσης**

– όταν θέλουμε να δηλώσουμε τον **τόπο**: π.χ. Πήγε στο νησί που τον γνώρισε.

Πήγε στο νησί **στο οποίο** τον γνώρισε.

– όταν θέλουμε να δηλώσουμε το **όργανο**: π.χ. Δώσε μου το μολύβι που γράφεις.

Δώσε μου το μολύβι **με το οποίο** γράφεις.

– όταν θέλουμε να δηλώσουμε τη **συνοδεία**: π.χ. Το φίλο μου που πήγαμε στο πάρτι τον λένε Γιώργο.

Το φίλο μου **με τον οποίο** πήγαμε στο πάρτι τον λένε Γιώργο.

– όταν θέλουμε να δηλώσουμε το **μέσο**: π.χ. Το καράβι που ταξιδεύαμε ήταν πολύ μεγάλο.

Το καράβι **με το οποίο** ταξιδεύαμε ήταν πολύ μεγάλο.

Η υπέρμετρη χρήση του που ονομάζεται πουπουλισμός.